

Samenvatting eindverslag marktconsultatie bomen

De marktconsultatie voor de levering en aanplant van bomen en groeiplaatsen heeft waardevolle inzichten opgeleverd vanuit zowel aannemers als boomleveranciers. Deze input helpt de gemeente Eindhoven om een aanbesteding op te stellen die uitvoerbaar is, aansluit bij duurzaamheidsambities en sturing geeft op kwaliteit.

Aannemers benadrukken de behoefte aan een eenvoudige aanbesteding met ruimte voor praktische uitvoering. Certificeringen als ISO 14001 en CO₂-Prestatieladder niveau 3.1 zijn bekend, maar moeten binnen combinaties flexibel inzetbaar zijn. Duurzaamheidsmaatregelen zoals Zero Emission materieel zijn tot 2027 uitvoerbaar, maar duidelijkheid over de periode daarna is gewenst. De toepassing van MilieuKostenIndicatoren (MKI) is nog in ontwikkeling en kent beperkingen bij levende materialen.

Samenwerking tussen aannemer en kweker is cruciaal. De voorkeur gaat uit naar vaste combinaties per perceel om communicatie en kwaliteitsborging te verbeteren. Voor SKAL-gecertificeerde bomen is het aanbod beperkt, maar er wordt actief gezocht naar geschikte partijen. De gemeente streeft naar opname van 5-10% SKAL-bomen in de uitvraag. De uitvoering start in oktober; gespreide aanbesteding van de 2 RC's voor bomen en groeiplaatsen vóór en na de bouwvak wordt aanbevolen om de markt niet te overbelasten. De gemeente actualiseert de standaarddetails voor groeiplaatsen

Leveranciers leveren veelal bomen die drie tot acht keer zijn verplant, met relatief hoge stamhoogtes. Sommige leveranciers richten zich op internationale markten en vermijden certificeringen zoals SKAL, hoewel kwaliteitsborging via steekproeven (kluit, kroon) wel wordt uitgevoerd. Certificeringen als MPS-A en het gebruik van plantpaspoorten zijn gangbaar.

Leveranciers tonen bereidheid tot samenwerking in vaste combinaties, inclusief overlegmomenten met de gemeente. Klimaat adaptieve soorten worden al getest, maar gemeenten willen voorlopig inzetten op bewezen soorten. De behoefte aan duidelijke kwaliteitsparameters (kluit, kroonopbouw, conditie, rechte stam, stokondersteuning) wordt breed gedragen. Innovaties zoals druppelbevloeiing en herleidbaarheid via projecten (bijv. TU Delft) worden toegejuicht. Bomen worden als halfproducten beschouwd; begeleiding naar volwassenheid vereist kennis en afspraken.

Voor de aanbesteding zijn gunningscriteria zoals bezoek aan de kwekerij, ruimte, ecologische maatregelen en CO₂-ladder van belang. Gemeenten willen directe kwekers, geen handelaren. De markt heeft voldoende capaciteit om de gewenste aantallen te leveren, mits de planning (bomen vóór, groeiplaatsen na de bouwvak) wordt gevolgd.

Conclusie: De markt is bereid mee te denken en samen te werken. Flexibiliteit, partnerschap, transparantie over kwaliteit en aandacht voor duurzaamheid vormen de kern voor een succesvolle aanbesteding. De gemeente doet er goed aan om heldere kaders te stellen, maar ook ruimte te bieden voor maatwerk en samenwerking.

Eindverslag Marktconsultatie Bomen

Tijdens de marktconsultatie zijn gesprekken gevoerd met aannemers en leveranciers die betrokken zijn bij de levering en aanplant van bomen, evenals de aanleg van groeiplaatsen. De input is gebruikt om de opzet van de aanbesteding beter af te stemmen op de markt en op de gemeentelijke ambities, met name rondom duurzaamheid, uitvoerbaarheid en kwaliteit.

Verslag aannemers

Het volgende verslag is een samenvatting van de gesprekken met de cultuurtechnische aannemers.

De aannemers gaven aan dat ISO 14001-certificering nodig is voor de groenaannemer, maar dat binnen combinaties een beroep kan worden gedaan op elkaars certificaten. De voorkeur gaat echter uit naar eenvoudige, praktische aanbestedingen, mede vanwege de beperkte capaciteit van het MKB om aan uitgebreide certificeringseisen te voldoen.

Over het onderwerp duurzaamheid is duidelijk geworden dat Zero Emission (ZE) materieel tot en met 2027 geen probleem vormt. Er is echter onzekerheid over de situatie daarna. De aannemers vroegen of de gemeente hierin een doorkijk kan bieden. Wat betreft MilieuKostenIndicatoren (MKI's) werd opgemerkt dat bij levende materialen veel aannames moeten worden gedaan. Berekeningen kunnen via Rethink worden gemaakt, maar hiervoor worden vaak generieke gegevens gebruikt. De gemeente wil de aanbesteding eenvoudig houden, maar staat open voor gebruik van biobased alternatieven, zoals een biobased gietrand in plaats van een plastic variant. Houten gietranden worden niet voorgeschreven, maar zijn bespreekbaar.

De samenwerking tussen aannemers en kwekers werd uitvoerig besproken. Er is belangstelling voor het model waarbij de kweker als gelijkwaardige combinant optreedt of als vaste leverancier van de hoofdaannemer. De gemeente heeft een lichte voorkeur voor één leverancier per perceel om de communicatie overzichtelijk te houden, hoewel sommige aannemers liever met meerdere leveranciers werken.

Voor SKAL-gecertificeerde bomen geldt dat het aanbod nog beperkt is. Het is van belang om het assortiment bij kwekers tijdig op te vragen voor het plantseizoen 2025-2026. De aannemers leggen zichzelf hier al eisen voor op. Bomen met het keurmerk Groenkeur zijn niet meer actueel; dit is overgegaan in 'On the way to PlanetProof'. De ISO9001-certificering is bij de meeste aannemers wel aanwezig.

De looptijd van het contract is zes jaar, wat ook geldt voor de groeiplaatsen in verharding. Groeiplaatsen worden bij voorkeur ingericht met 20 m³ voor bomen van de eerst grootste, 15 m³ voor bomen van de tweede grootste en 8 m³ voor derde grootste. Kleine afwijkingen bij herplant zijn bespreekbaar. De gemeente wil de standaarddetails voor groeiplaatsen actualiseren in een update van het contract in 2024/2025. Hierin worden ook losse posten, extra grondwerk en fysieke handelingen bij aanplant opgenomen.

Wat betreft nazorg en snoei willen aannemers en gemeente heldere afspraken maken. Voor overdracht verlangt de gemeente dat bomen gesnoeid zijn. Ook wil men registratie volgens de landelijke standaard IMBOR+, waarin ook watergeven en nazorg zijn opgenomen. Overzetting naar deze standaard zal waarschijnlijk gedurende de looptijd plaatsvinden. Bij de nazorg geldt dat bomen die in het derde jaar duidelijk niet aanslaan, vervangen moeten worden en waar dan ook weer 3 jaar onderhoud en groeigarantie op zit. Objectieve keuringen van tweede- en derdejaars bomen vinden jaarlijks plaats. De verantwoordelijkheid voor watergeven ligt bij de aannemer; sensoren kunnen onder de houtmulch worden geplaatst en inspecteurs van de gemeente zullen bij controle aanwezig zijn. Vochtsensoren zijn al op enkele locaties in gebruik.

Voor de groeiplaatsen zelf is acceptatie bespreekbaar. Problemen door extreme weersomstandigheden zijn lastig te voorkomen, maar een goede inrichting van de groeiplaats kan schade beperken. Bomen zonder garantie aanplanten is ongewenst, zowel volgens de gemeente als de aannemers. Alles wordt vastgelegd in bouwverslagen. Indien sprake is van schade door andere partijen, zorgt een onafhankelijke partij voor objectieve opname. Schade wordt vervolgens door Eindhoven verhaald op de veroorzaker.

De inschrijving zal via TenderNed plaatsvinden, met enkele gunningscriteria zoals duurzaamheid (ZE). De uitvoering start in oktober. Om de werkdruk te spreiden wordt geadviseerd om de raamcontracten iets na elkaar op de markt te zetten, idealiter één voor en één na de bouwvak. Beide contracten tegelijk op de markt brengen kan tot overbelasting leiden, zowel bij aannemers als leveranciers. Zeker als dezelfde aannemer beide opdrachten binnenhaalt, wordt een goede invulling van ZE en werkverdeling lastig. De gemeente overweegt daarom om de contracten licht verschoven aan te besteden.

Er zijn momenteel vier locaties in de gemeente beschikbaar als depot voor grond en substraten. Watertappunten worden als bijlage bij de aanbesteding opgenomen. Deze kunnen beperkt beschikbaar zijn, maar water gebruik uit kanalen is mogelijk tot het onttrekkingsverbod ingaat. Werkzaamheden aanplant/groeiplaats vinden plaats vanaf bouwvak t/m mei, wat spreiding mogelijk maakt.

Over het aantal aannemers werd opgemerkt dat het planten van 2.000 bomen per jaar binnen het plantseizoen aanzienlijke capaciteit vergt. Drie tot vier aannemers inschakelen lijkt wenselijk. Elke aannemer kan dan 1.000 bomen verwerken, wat haalbaar lijkt. Leveranciers bevestigen dat het aantal bomen voor 2025 beschikbaar moet zijn. Voorbereiding van de grond gebeurt in augustus/september, waarna de aanplant in november plaatsvindt. De gemeente gaat over naar twee afzonderlijke contracten omdat het werkveld voor groeiplaatsen te groot is geworden. Het werk betreft de aanplant en nazorg voor drie jaar; daarna gaat het beheer over op reguliere onderhoudsovereenkomsten van de gemeente.

Tot slot werd gesproken over de mogelijkheid tot marktbenadering door leveranciers. De gemeente staat positief tegenover inschrijving van leveranciers met meerdere aannemers. Aannemers gaven aan dat samenwerking met bepaalde leveranciers niet altijd mogelijk is, omdat deze met andere partijen inschrijven. Het is wenselijk om in het bestek op te nemen dat leveranciers leverplicht hebben. Tegelijkertijd is het belangrijk om flexibiliteit te houden bij het inkopen van bomen, bijvoorbeeld bij tekorten of prijsstijgingen door uitval van eigen kweek.

Verslag boomleveranciers

Op basis van de gesprekken met drie boomleveranciers is een aantal belangrijke inzichten en aandachtspunten naar voren gekomen die relevant zijn voor de verdere aanbesteding en het contracteren van boomleveranciers.

Een aantal leveranciers levert bomen die meerdere keren zijn verplant, variërend van drie tot acht keer. Daarbij is de stamhoogte van 2,20 meter relatief hoog in vergelijking met de standaard in Nederland. De markt waarin deze leveranciers opereren is soms iets anders gepositioneerd dan de traditionele Nederlandse markt. Sommige kwekers richten zich ook op andere landen, waar minder nadruk ligt op certificering. Hierdoor geven sommige leveranciers aan liever niet te werken met bijvoorbeeld SKAL-certificaten, omdat ze hun bomen ook zonder deze keurmerken kunnen verkopen in andere markten. Ze geven de voorkeur aan steekproefsgewijze kwaliteitscontrole, waarbij wordt gekeken naar kluitkwaliteit en kroonopbouw in plaats van formele keurmerken. Er zijn leveranciers met meerdere kwekerijen, zowel in Nederland als net over de grens in Duitsland. Deze zijn deels NAK-gekeurd. Certificeringen zoals MPS-A zijn internationaal gangbaar en worden door sommige kwekers wel gevoerd. Er wordt ook gebruikgemaakt van plantpaspoorten. Het ontbreken van uniforme certificaten tussen landen vormt een belemmering voor SKAL-levering. Leveranciers geven aan dat als gemeenten niet uitvragen op bijvoorbeeld biologische teelt, er ook weinig motivatie ontstaat om in die richting te ontwikkelen. Sommige kwekers hanteren inmiddels wel biologische methoden, maar kunnen nog geen SKAL-gecertificeerde bomen leveren omdat dit wettelijk nog niet mogelijk is.

Vanuit de gemeente is de wens geuit om met een vaste kweker per aannemer te werken. In de praktijk gebeurt dit ook al regelmatig via projectmatige samenwerking. Tijdens bouwoverleggen wordt de voorkeur gegeven aan overleg tussen gemeente, aannemer en kweker. Een vaste combinatie is bovendien wenselijk in verband met Zero Emissie-leveringen vanuit hubs. Klimaatadaptieve soorten worden door kwekers aangeboden en getest, onder andere in samenwerking met onderzoek van Wageningen University (CSI 2080), maar gemeenten willen in aanbestedingen vooralsnog inzetten op bewezen soorten, al is er ruimte voor experimenteren.

Er is sprake van een groeiende markt voor meerstammige bomen, waarin sommige leveranciers zich als voorloper profileren. Wel zijn er risico's bij veredelde bomen, met name in de onderstam. Als daar van tevoren

afspraken over worden gemaakt, kan dat risico worden ingecalculeerd. Leveranciers wijzen ook op de noodzaak van goede onderstammen en het belang van uitgangsmateriaal. De wijze van veredelen, zoals afleggen, speelt hierin een belangrijke rol.

Een interessante ontwikkeling is dat er op de Technische Universiteit een project loopt waarin het gehele leverproces van bomen, van kweker tot plantlocatie, wordt gevolgd. Dit biedt meer inzicht dan een bomenpaspoort. Ook is er aandacht voor innovatieve methoden van watergeven, zoals druppelbevloeiing op de kwekerij. Voor garanties geldt dat de leverancier instaat voor de kwaliteit van de boom, terwijl de aannemer verantwoordelijk is voor de uitvoering en nazorg.

In gesprekken is benadrukt dat jonge bomen halfproducten zijn en dat ze nog begeleiding nodig hebben naar volwassenheid. Belangrijke kwaliteitsparameters zijn kluitkwaliteit, kroonopbouw, algemene gezondheid en stevigheid van de stam in combinatie met de stok. Voor SKAL-bomen geldt dat deze minimaal zes jaar zonder kunstmest en chemische middelen moeten zijn gekweekt, al hoeft het uitgangsmateriaal nog niet SKAL te zijn. Leveranciers kunnen overzichten aanleveren van hun SKAL-assortiment. De gemeente streeft ernaar om in de uitvraag vijf tot tien procent SKAL-bomen op te nemen, maar alleen voor bomen waarvan de kwaliteit zeker is. Deze worden niet in het contract vastgelegd, maar vormen een aanvullende uitvraag.

Wat betreft aanbestedingscriteria worden diverse aspecten genoemd die kunnen meewegen, zoals het bezoeken van kweeklocaties, ruimte op de kwekerij, ecologische maatregelen (zoals vogelkasten of bamboe kastjes voor oorwormen), en de CO₂-prestatieladder (niveau 3.1). Gemeenten willen geen handelaren als leverancier maar directe kwekers. Contractueel wordt vastgelegd dat de aannemer met een vaste kweker werkt.

Rondom Oirschot bevinden zich meerdere jonge kwekers die hun bomen rechtstreeks verkopen, hoewel solitair vaak worden ingekocht. Alternatieve soorten roepen bij de gemeente nog wat terughoudendheid op vanwege eerdere problemen met ziektes, al geven kwekers aan dat dit tegenwoordig minder speelt. Wel leeft de wens bij de gemeente om ten minste 75% van de bomen afkomstig te laten zijn van één eigen perceel van de kweker. Leveranciers geven aan dat dit markttechnisch een beperking kan vormen, omdat niet alle kwekers dit kunnen waarmaken. Er zijn ook situaties waarin bomen worden ingekocht bij derden, waarbij het essentieel is dat de herkomst, grondslag en kwaliteit transparant en verifieerbaar zijn. Sommige leveranciers stellen voor om dan afspraken te maken over prijzen en herleidbaarheid, zodat ook ingekochte bomen verantwoord geleverd kunnen worden.

De gemeente Almere wordt genoemd als vergelijkbare situatie waarin goede ervaringen zijn opgedaan met leveranciers die onder voorwaarden elders inkopen. De betrokkenheid van de gemeente is belangrijk, net als een goed partnerschap met de leverancier. Leveranciers geven aan dat zij zich mogelijk inschrijven op beide aanbestedingen (bomen en groeiplaatsen), maar dat dit afhankelijk is van de uiteindelijke aanbestedingsvoorwaarden, zoals de vereiste 75% herkomst van eigen perceel. Indien die voorwaarden gehandhaafd blijven, overwegen sommigen alleen in te schrijven op de aanbesteding voor groeiplaatsen. Voor beide aanbestedingen geldt dat er geen percelen worden verdeeld. Meerdere leveranciers geven aan dat zij voldoende capaciteit hebben om de gevraagde aantallen te leveren. Bomen zouden vóór de bouwvak geleverd worden en groeiplaatsen erna. Er is flexibiliteit in de planning mogelijk.

Tot slot wordt er nog stilgestaan bij de Milieu Kosten Indicator (MKI), die nog volop in ontwikkeling is. Voor bomen die uit landen als Spanje komen, blijkt de MKI-berekening soms onnauwkeurig. Gemeenten wordt geadviseerd goed na te denken over wat zij daadwerkelijk willen uitvragen in de vorm van concrete KPI's. Daarnaast is gebleken dat gietranden steeds minder worden toegepast, mede vanwege het ontstaan van luchtpockets bij het water geven. Plastic in de grond wordt bovendien vermeden, waardoor biobased oplossingen zoals houten gietranden de voorkeur hebben.

Al met al bieden de gesprekken met de boomleveranciers waardevolle input voor de opzet van de aanbesteding. Er is veel bereidheid om mee te denken en samen met de gemeente te werken aan kwalitatieve, duurzame en toekomstbestendige leveringen.